

*Δημόσια Τοποθέτηση
Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
αναφορικά με την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Σωτήρας
για ακύρωση της θεατρικής παράστασης "Cock"
του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου*

Η Δημοκρατία άρρηκτα δεμένη με την ελευθερία της έκφρασης, η δικτατορία αλυσσοδεμένη με την λογοκρισία.

Η επιλογή για ποιο πολίτευμα θέλουμε να αγωνιζόμαστε, ανήκει σε εμάς, όπως ανήκει και επιλογή σε κάθε δημότη να αποφασίσει να δει, ή να μην δει, μια θεατρική παράσταση ως μορφή τέχνης και έκφρασης.

Ο θόρυβος που ταξίδεψε από την Σωτήρα, σε κάθε λογικά σκεπτόμενο άνθρωπο δημιούργησε ερωτηματικά αλλά και έφερε στην επιφάνεια κοινωνικές διαστάσεις που άπτονται ζητημάτων εξισορρόπησης μεταξύ ορίων και δικαιωμάτων. Είναι γεγονός ότι κανένα δικαίωμα δεν προστατεύεται κατά τρόπο απόλυτο, αλλά υπόκειται σε νόμιμους περιορισμούς με σκοπό να διασφαλίσει ένα υπέρτερο δημόσιο συμφέρον, ή δικαιώματα τρίτων προσώπων.

Η παρούσα τοποθέτηση μου αποφασίστηκε με αφορμή τη δημόσια συζήτηση που εκτυλίσσεται τις τελευταίες μέρες σχετικά με την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Σωτήρας να μην επιτρέψει την παρουσίαση θεατρικής παράστασης του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου με τίτλο «Cock» στον χώρο του Δημοτικού Θεάτρου, επικαλούμενο αδυναμία να διασφαλίσει την ασφάλεια κατά την παράσταση, λόγω αντιδράσεων της τοπικής κοινωνίας. Η Τοποθέτησή μου αυτή στηρίζεται στις αρμοδιότητές μου ως Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και συγκεκριμένα στο άρθρο 5 παρ. (δ), εδάφιο (ii) των περί Επιτρόπου Διοικήσεως Νόμων του 1991 έως 2011, βάσει του οποίου ο Επίτροπος μπορεί τοποθετείται με απόψεις, εισηγήσεις και προτάσεις σε περίπτωση που, κατά τη διερεύνηση παραπόνου για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή εν γένει κατά την άσκηση των εξουσιών του, διαπιστώνει ότι υπάρχει ανάγκη για προώθηση και προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διατήρηση ή επέκταση της προστασίας τους και τήρηση θεμελιωδών αρχών από τις υπηρεσίες.

Νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας στο άρθρο 19 το οποίο έχει ταυτόσημο περιεχόμενο με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ:

"Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου και της καθ' οιονδήποτε τρόπον εκφράσεως."

"Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν της γνώμης, της λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών και ιδεών άνευ επεμβάσεως οιασδήποτε δημοσίας αρχής και ανεξαρτήτως συνόρων."

"Η ενάσκησις των δικαιωμάτων, περί των η πρώτη και δεύτερα παράγραφος του παρόντος άρθρου, δύναται να υποβληθή εις διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή ποινάς προδιαγεγραμμένους υπό του νόμου και αναγκαίους μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή προς προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων άλλων ή προς παρεμπόδισιν της αποκαλύψεως πληροφοριών ληφθεισών εμπιστευτικώς ή προς διατήρησιν του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας."

"Ενώ περαιτέρω στο άρθρο 18 του Συντάγματος ορίζεται ότι:

"Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας".

Είναι προφανές ότι η ελευθερία της εκφράσεως, ήτοι δεν ορίζεται ρητώς στο Σύνταγμα, περιλαμβάνει την καλλιτεχνική δημιουργία και την τέχνη γενικότερα ως μορφή έκφρασης.

Σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΔΑ, η ελευθερία της εκφράσεως εξασφαλίζεται υπό την διττή έννοια της ελευθερίας της γνώμης και της ελευθερίας αναζητήσεως λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών η ιδεών χωρίς την παρέμβαση των δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων.

Η ελευθερία της έκφρασης, όπως διασφαλίζεται από τα πιο πάνω προαναφερθέντα άρθρα 19 του Συντάγματος και αρ.10 της ΕΣΔΑ, κρίθηκε από το ΕΔΔΑ, στην υπόθεση **Vereinigung Bildender Künstler vs Austria (αρ. υπόθεσης 68354/01) ημ. 25/4/17**, ότι συνιστά ένα από τα θεμέλια κάθε δημοκρατικής κοινωνίας και είναι όντως μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την πρόοδο και την αυτοπραγμάτωση του ατόμου. Με την επιφύλαξη των εν λόγω περιορισμών κρίθηκε ότι αυτή (ελευθερία έκφρασης) δεν εφαρμόζεται μόνο σε πληροφορίες η "ιδέες" που γίνονται ευμενώς αποδέκτες ή θεωρούνται μη προσβλητικές ή ομοιόμορφες, αλλά επίσης και σε αυτές που προσβάλλουν, που σοκάρουν ή ενοχλούν το Κράτος ή ένα μέρος του πληθυσμού. Αυτά επιβάλλονται από τον πλουραλισμό, τη ανεκτικότητα και τη ευρύτητα πνεύματος χωρίς τις οποίες δεν υπάρχει μια δημοκρατική κοινωνία.

Στην υπόθεση **Sunday times του ΕΔΔΑ** κρίθηκε ότι τα στοιχεία της πληροφόρησης και της κρίσης είναι στοιχεία που εντάσσονται στην ελευθερία της έκφρασης, ενώ περαιτέρω στην υπόθεση **Castells v. Spain** ,το ΕΔΔΑ υπογράμμισε ότι η ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει επίσης πληροφορίες και ιδέες που προκαλούν ταραζούν ή αναστατώνουν (information and ideas that offend ,schlock or disturb).

Όπως φαίνεται από τα πιο πάνω η ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει τόσο την προώθηση ιδεών ως μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης ,όπως είναι μια θεατρική παράσταση ,αλλά περιλαμβάνει επίσης την δημιουργία κρίσης η οποία προϋποθέτει ελευθερία συνείδησης όπως προστατεύεται ρητά στο άρθρο 18 του Συντάγματος.

Ως θεμελιώδες δικαίωμα δεν περιλαμβάνει μόνο γενική αξίωση για σεβασμό του δικαιώματος από το κράτος αλλά και από τους τρίτους.

Γίνεται επίσης δεκτό ότι η ελευθερία της τέχνης πέραν του δικαιώματος καλλιτεχνικής έκφρασης του δημιουργού περιλαμβάνει και μια παθητική διάσταση, η οποία συνίσταται στο δικαίωμα του αποδέκτη, δηλαδή του κοινού, να απολαμβάνει ανεμπόδιστα ένα έργο τέχνης και να έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει πολλαπλά ερεθίσματα για την καλλιτεχνική του εξύψωση.

Το ερώτημα που αναφύεται τώρα είναι κατά πόσο το δικαίωμα αυτό, της ελευθερίας εκφράσεως, από οποιαδήποτε μορφή και αν εκδηλώνεται, είναι απεριοριστο.

Η απάντηση είναι αρνητική.

Το εν λόγω δικαίωμα υπόκειται στους περιορισμούς που το ίδιο το Σύνταγμα αλλά και η ΕΣΔΑ επιβάλλει, τα οποία περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα δημόσια ήθη ή χρηστά ήθη όπως είναι πιο ευρέως γνωστά .Η επιβολή όμως του εν λόγω περιορισμού πρέπει να προνοείται από συγκεκριμένο νόμο και να επιβάλλεται από αρμόδιο όργανο, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας ,η οποία διδραματίζει το κύριο λόγο σε κάθε περίπτωση που πρόκειται να περιοριστεί ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα.

Τι είναι όμως ακριβώς τα χρηστά ήθη ,και πως επηρεάζουν το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Σε ένα κράτος δικαίου όπως είναι και η Κυπριακή Δημοκρατία, τα χρηστά ήθη είναι μια ,αόριστη, νομική έννοια .Είναι ηθικοί κανόνες που ρυθμίζουν την εξωτερική κοινωνική ,συμπεριφορά και όχι την εσωτερική ,τις σκέψεις δηλαδή των ατόμων, η οποία δεν μένει στάσιμη αλλά μεταβάλλεται μέσα στο χρόνο. Είναι δηλαδή το σύνολο των ηθικών αντιλήψεων και αρχών που διέπουν την συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ένα συγκεκριμένο τόπο.

Στην απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) στην υπόθεση **Muller και άλλοι vs Switzerland (1988)**, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι οι αντιλήψεις περί ηθικής μπορεί να διαφέρουν από τόπο σε τόπο ενώ στην υπόθεση **Handyside v. UK** γνωστή ως υπόθεση του "κόκκινου βιβλίου του μαθητή" διαπιστώθηκε ότι υπάρχει διαφορετική εκτίμηση της έννοιας της ηθικής από χώρα σε χώρα .

Συμπεράσματα

Η ελευθερία της έκφρασης και εν γενεί της τέχνης δεν υπόκειται καταρχήν σε λογοκρισία.

Κατ'εξίρεση αυτή η ελευθερία θα μπορούσε να περιοριστεί αν υπήρχε λόγος που θα επέσυρε την επιβολή του περιορισμού τους με βάση την διάταξη του Συντάγματος και του νόμου.

Αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένου νόμου που να προβλέπει την εν λόγω παρέμβαση ,την διαπίστωση συγκεκριμένου αδικήματος προσβολής ενός άλλου προστατευόμενου αγαθού και τέλος αν η παρέμβαση είχε οποιοδήποτε νόμιμο σκοπό να εξυπηρετήσει.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση λήφθηκε μια απόφαση από μη εξουσιοδοτούμενο από τον νόμο όργανο, χωρίς την προσφυγή σε αρμόδιο Δικαστήριο, χωρίς την αποκάλυψη οποιουδήποτε αδικήματος και χωρίς η παρέμβαση να είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Στο περιεχόμενο της θεατρικής παράστασης άπτονται θέματα ανθρωπίνων σχέσεων και δη ερωτικών σχέσεων του ίδιου φίλου.

Το σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ προσώπων του ίδιου φίλου ψηφίστηκε πρόσφατα. Η κοινωνική ηθική της κυπριακής κοινωνίας το αποδέχθηκε .Η διαφορετικότητα είναι γεγονός και η αποδοχή της ,αναπόσπαστο κομμάτι των δημοκρατικών αξιών τις οποίες προασπιζόμαστε όλοι μας σαν πολίτες.

Αναντίλεκτα τα χρηστά ήθη ως ηθικοί κανόνες που ρυθμίζουν την εξωτερική συμπεριφορά της κοινωνίας δεν παραβιάστηκαν.

Οι προσωπικές αντιλήψεις σεβαστές, αλλά δεν μπορούν να επιβάλουν λογοκρισία γενικά και αόριστα. Στη Δημοκρατία δεν χωρεί αυτοδικία, υπάρχει σεβασμός στην λαϊκή κυριαρχία ,όπως αυτή εκφράζεται από όλες τις λειτουργίες της Πολιτείας.

Επειδή η διασφάλιση της ελευθερίας της έκφρασης και η προώθηση της αποδοχής και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί το κύτταρο μιας δίκαιης κοινωνίας, υποβάλλω δημόσια την παρούσα Τοποθέτηση μου καλώντας όλους σε προβληματισμό και περαιτέρω διάλογο.

Λευκωσία, 8 Δεκεμβρίου 2017

Μαρία Στυλιανού – Λοττίδη
Επίτροπος Διοικήσεως
και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων